

Olli Mäenpää
18.6.2021

Perustuslakivaliokunnalle

**Hallituksen esitys laiksi julkisen arvonannon osoituksista annetun lain muuttamisesta
(HE 215/2020 vp)**

Tiedonsaantioikeus nuhteettomuuden selvittämiseksi

Hallituksen esityksessä lakiin julkisen arvonannon osoituksista (arvonimilaki) ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 a §, jonka mukaan valtioneuvoston kanslialla ja tasavallan presidentin kanslialla olisi arvonimen saajaksi ehdotetun henkilön nuhteettomuuden selvittämiseksi oikeus käsitellä ja saada salassapitosäännösten estämättä henkilöä koskevia tietoja säännösehdotuksessa yksilöidyistä rekistereistä ja esitutkinnasta.

Arvonimilain (1999/1215) 2 §:n 1 momentin mukaan tasavallan presidentin asetuksella voidaan säätää muun muassa arvonimistä sekä niiden myöntämisen ja peruuttamisen edellytyksistä. Säännöksen nojalla annetun arvonimiasetuksen (2000/381) 3 §:n 1 momentin mukaan arvonimen saajan tulee olla erityisen ansioitunut, hyvämaineinen ja nuhteeton ja soveltua esitetyn arvonimen saajaksi. Arvonimen saajaksi ehdotetun henkilön nuhteettomuuden selvittämiseksi on siten lainsäädäntöön perustuvat ja hyväksyttävät perusteet.

Perustuslakivaliokunta on arvioinut viranomaisten tietojen saamista ja luovuttamista salassapitovelvollisuuden estämättä koskevaa sääntelyä perustuslain 10 §:n 1 momentissa säädetyn yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta ja kiinnittänyt huomiota muun muassa siihen, mihin ja ketä koskeviin tietoihin tiedonsaantioikeus ulottuu ja miten tiedonsaantioikeus sidotaan tietojen välttämättömyyteen (PeVL 4/2021 vp, s. 3-4). Viranomaisen tietojensaantioikeus ja tietojen luovuttamismahdollisuus ovat voineet liittyä jonkin tarkoituksen kannalta "tarpeellisiin tietoihin", jos tarkoitetut tietosisällöt on pyritty luettelemaan laissa tyhjentävästi. Jos taas tietosisältöjä ei ole samalla tavoin luetteloitu, sääntelyyn on pitänyt sisällyttää vaatimus "tietojen välttämättömyydestä" jonkin tarkoituksen kannalta (ks. esim. PeVL 17/2016 vp, s. 2-3). Valiokunta on antanut erityistä merkitystä luovutettavien tietojen luonteelle arkaluonteisina tietoina arvioidessaan täsmällisyyttä ja sisältöä. Mikäli ehdotetut säännökset tietojen luovutuksesta ovat kohdistuneet myös arkaluonteisiin tietoihin, on tavallisen lain säätämisyjärjestyksen käyttämisen edellytyksenä ollut sääntelyn täsmentäminen selostetun perus-

tuslakivaliokunnan viranomaisten tietojen saamista ja luovuttamista salassapito-velvollisuuden estämättä koskevaa sääntelyä koskevan käytännön mukaiseksi (PeVL 38/2016 vp, s. 3). Valiokunta ei toisaalta ole pitänyt hyvin väljiä ja yksilöimättömiä tietojensaantioikeuksia perustuslain kannalta mahdollisina edes silloin, kun ne on sidottu välttämättömyyskriteeriin (ks. esim. PeVL 71/2014 vp, s. 3, PeVL 62/2010 vp, s. 4 ja PeVL 59/2010 vp, s. 4).

Ehdotettu tiedonsaantioikeus kohdistuu nuhteettomuuden selvittämiseen. Nuhteettomuuden perusteita ei ole lainsäädännössä määritelty, eikä nuhteettomuuden merkityssisältöä voida pitää mitenkään yksiselitteisenä tai tarkkarajaisena (ks. myös PeVL 33/2017, s. 4). Nuhteettomuuskriteeri esiintyy kuitenkin muun muassa valtion virkamieslain 8 c §:ssä, ajokorttilain 77 §:ssä ja turvallisuuselvityslain 2-3 §:ssä.

Nuhteettomuuden tarkemman määrittelyn esittäminen on tuskin mahdollista, joten nuhteettomuuden selvittämisen kohteena voi olla sisällöltään varsin erilaisia tietoja ja tietoryhmiä. Tämä näkökohta ja perustuslakivaliokunnan vakiintunut käytäntö huomioon ottaen voidaan todeta, että nuhteettomuuden selvittämisen kohteena olevia tietosisältöjä ei ole määritelty säännösehdoituksessa. Myös salassapidettäviin tietoihin kohdistuva tiedonsaantioikeuden laajuus määräytyy siten varsin väljästi ja avoimesti. Tämän vuoksi ehdotettuun sääntelyyn pitää sisällyttää vaatimus "tietojen välttämättömyydestä" nuhteettomuuden selvittämisen kannalta.

Salassa pidettäviin tietoihin kohdistuva tietojensaantioikeus muodostuu välttämättömyyskriteeriinkin sidottuna melko väljäksi. Tässä varsin rajatussa sääntelyyhteydessä ja ottaen huomioon tietojensaantioikeuden kohteena olevat rekistereiden ja tietoaaineistojen määrittely välttämättömyysvaatimusta voitaneen kuitenkin pitää perustuslain 10 §:n 1 momentissa säädetyn yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta riittävänä.

Henkilötietojen suojan perusteet määräytyvät yleisen tietosuojasetuksen mukaisesti, jonka noudattamisen arviointi ei kuulu perustuslakivaliokunnan tehtäviin. Henkilötietojen suojan kannalta on kuitenkin lisäksi paikallaan kiinnittää huomiota yleisessä tietosuojasetuksessa omaksuttuun riskiperusteiseen lähestymistapaan. Tällaisten riskien merkitys voitaneen arvioida vähäiseksi, kun henkilötietoja ehdotuksen mukaan käsiteltäisiin vain arvonimen myöntämisen valmistelussa ja myöntämisen perustana olevassa harkinnassa. Henkilötietoja ei käsiteltäisi muussa tarkoituksissa eikä niitä luovutettaisi muille tahoille. Sääntelyyn ei tässä suhteessa ole huomauttamista.